

Черен щъркел *Ciconia nigra*

Описание на вида

Едни от ранните пролетни мигранти (началото на март) и значително по-късни есенни мигранти от белия щъркел. Ятата са малки числености (средно 10-100 индивида), обикновено еднородни, но е възможно смесен прелет на черни щъркели, малки кресливи орли, блатари, мишелови. С тези (и други) видове образува и смесени „комини“.

Сн. Jan Albert Hellings COBOH

Степен на проученост, обзор на наличната информация и принос на проекта

В България миграцията е целенасочено проучвана след 1977 г. (Laine, 1978). Значително по-добре е проучена есенната миграция на черния щъркел. Според Симеонов и кол. (1990) есенният прелет на вида е от 16 август до 18 октомври с пик около 18 септември на база проучванията на миграцията в Бургаския залив. В периода 1979 до 2003 г. (с изключение на 1994, 1995, 1997 и 2000 г.) е проучена есенната миграция на вида в района на Атанасовското езеро, като за 24-годишния период са регистрирани числености от 1431 (1985 г.) до 5154 (1981 г.) индивида за миграционен сезон (Michev et al., 2011). Според това проучване миграцията на черния щъркел започва от последната десетдневка на август и продължава до последната десетдневка на октомври, като най-интензивна е във втората половина на септември (между 17 септември и 2 октомври). През 1997 г. при целево проучване на есенната миграция в района на местността „Пода“ в източната част на Мандренското езеро са отчетени 135 черни щъркела за един миграционен сезон (НБОИ, 2012). През същата година на Атанасовско езеро не е провеждано проучване на есенната миграция. При проучване на есенната миграция в района на град Котел в Стара планина през 1998 г. са наблюдавани 160 черни щъркела за миграционния сезон. Миграция на черни щъркели е наблюдавана в района на град Балчик през 2003 г. при целенасочено проучване на миграцията, свързано с намерения за развитие на ветропаркове, като за един миграционен сезон са установени да прелитат 795 индивида (НБОИ, 2012). През есента на 2004 г. в рамките на целенасочено проучване на есенната миграция в Източна България, паралелно на 9 наблюдателни точки за целите на Натура 2000, миграция на черни щъркели е установена в района на Добруджа при Българево (146 индивида), Горичане (87 инд.), Балчик (1526 инд.), Рогачево (966 инд.), в Източна Стара планина – при селата Баня (2492 инд.) и Паницово (1029 инд.), в района на Созопол при село Равадиново (483 инд.) и в Странджа при Малко Търново (1286 инд.) (БДЗП, 2005). Най-голям брой мигриращи черни щъркели през този миграционен сезон са наблюдавани при село Баня. На временни наблюдателни точки при Златар и Кабиюк могила край Шумен също са установени да прелитат малък брой черни щъркели. При това проучване е установено, че през 2004 г. миграцията на черния щъркел започва от началото на август и продължава до последната десетдневка на октомври с пикови числености на мигриращите птици в последните дни на август, през втората половина на септември и в началото на октомври, след което числеността на прелитащите птици рязко намалява. През 2005 г. при проучването на есенната миграция в Източна България паралелно на 9 наблюдателни точки, черни щъркели са установени в района на Добруджа при Горичане (45 инд.), Българево (176 инд.), Топола (203 инд.), Безводица (1003 инд.), Кремена (96 инд.), Суворово (200 инд.) и Ефрейтор Бакалово (наблюдателна точка Суха река) (591 инд.), в района на Провадия (199 инд.) и Атанасовско езеро (607 инд.), като най-голям брой прелитащи черни щъркели за миграционния сезон са установени в Добруджа – при село Безводица. През 2005 г. есенната миграция на черния щъркел започва също в началото на месец август и продължава до края на октомври. Интензивна есенна миграция е наблюдавана в средата и в края на септември, след което са прелитали само

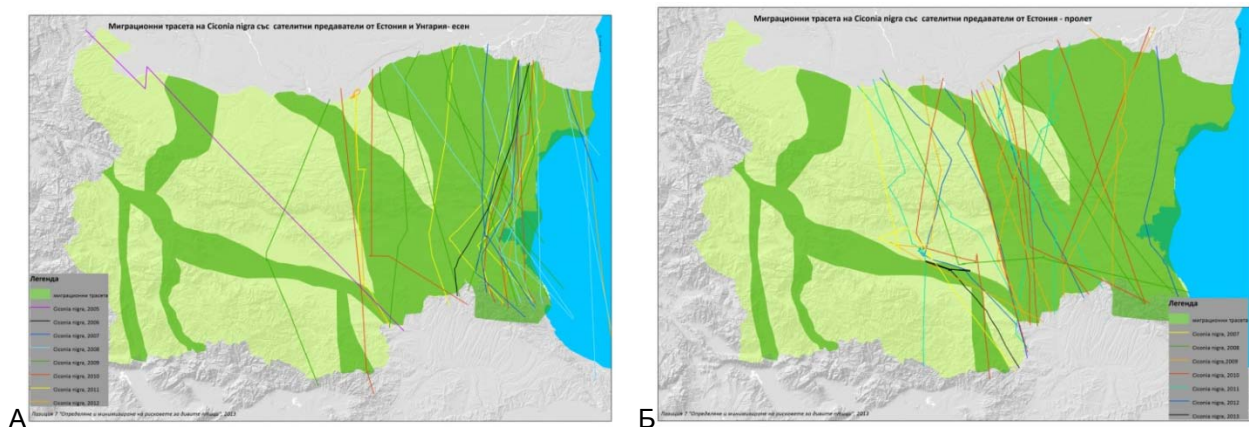
малки ята. В периода от 2006 до 2010 г. започват да се провеждат проучвания на миграцията на птиците във връзка с инвестиционни интереси за изграждане на ветрогенератори, като проучванията са съсредоточени основно в Добруджа. При тези проучвания мигриращи черни щъркели са наблюдавани при Българево, Каварна, Хаджи Димитър, Селце, Могилище, Бежаново, Горичане, Сърнино, Василево, Люляково, Снягово, Добротич, Телериг, Карапелит, Росица, Александрия, Добрин, Станата, като най-голям брой мигриращи черни щъркели са установени през 2010 г. при село Снягово – 1048 индивида за миграционния сезон (Герджиков, Илиев, 2012), а също така при Люляково – 806 индивида, Телериг – 500 индивида и Александрия 458 индивида. В периода 2008 – 2009 г. проучвания на есенната миграция са осъществени и по поречието на река Дунав и Дунавската равнина, като значителен брой мигриращи черни щъркели са установени да прелитат в района на село Златия (в Защитена зона „Златия” – 505 индивида, Въбел (в Защитена зона „Никополско плато”) – 98 индивида, Песчинското блато (в защитена зона „Комплекс Беленски острови”) - 402 индивида и блатото Кайкуша (в защитена зона „Свищовско-беленска низина”) – 169 индивида. В района на село Иваново са наблюдавани 25 мигриращи индивида за целия миграционен сезон (НБОИ, 2012).

Извън посочените по-горе райони, при случайни наблюдения на птици, черни щъркели по време на есенна миграция са наблюдавани в много райони на страната – навсякъде по Черноморското крайбрежие, в Горнотракийската низина, Софийското поле, Алдомировското и Драгоманското блато, в района на Велико Търново, Емен, Дунавската равнина и Източните Родопи. Обикновено са наблюдавани единични птици или малки ята до 5 индивида. По-големи ята мигриращи черни щъркели са наблюдавани при рибарници Орсоя край Дунав – 53 инд. (2001 г.), ж.п. гара Повеляново в западната част на Варненско-Белославския езерен комплекс - 48 инд. (2007 г.), в при село Ветрен– 39 инд. (2011 г.), с. Острица – 29 инд. (2008 г.), Драгоманско блато – 25 инд. (2012 г.), рибарници Х. Димитрово – 21 инд. (2012 г.) (НБОИ, 2012).

Пролетната миграция на черния щъркел е по-слабо проучена. Според Симеонов и кол. (1990) видът мигрира от 13 март до 22 април, като птиците летят над територията на цялата страна, но предимно по Черноморието. През пролетта на 2005 г. при паралелните проучвания на пролетната миграция в Добруджа са установени общо малък брой черни щъркели: при село Кремена - 2 индивида за миграционния сезон, при село Бежаново - 1 и при Провадия – 56 индивида. През същия сезон е проведено проучване на пролетната миграция по долината на река Места при село Огняново, като там са регистрирани общо 29 мигриращи черни щъркели. В периода на интензивни проучвания на миграцията в Добруджа, поради засиления инвеститорски интерес за изграждане на ветрогенератори мигриращи черни щъркели са установени при Бежаново, Сърнино, Пролез, Люляково, Снягово, Карапелит, Росица, Добрин, Александрия, Суворово, Станата, Добротич. Най-много черни щъркели за миграционен сезон са прелетели в района на село Александрия през пролетта на 2009 г. – 105 индивида и в района на село Преселка (94 индивида) (Герджиков, Илиев, 2010). По време на проучване на пролетната миграция при село Въбел (защитена зона „Никополско плато”) през 2010 г. са регистрирани 6 мигриращи черни щъркела. При случайни наблюдения през пролетния период мигриращи черни щъркели са наблюдавани основно в Дунавската равнина - (Персински блата – 11 индивида (2009 г.), о-в Вардим – 4 инд. (2011 г.), край Видин, при о-в Ибиша, Златията, при село Лиляче, микроязовир Царевци, река Дунав при остров Батин. Мигриращи черни щъркели през пролетта са наблюдавани и в Софийското поле - при Драговищица (няколкократно до 4 индивида през 2009 г.), Белидие хан (няколкократно до 11 индивида през 2009 г.) и в Горнотракийската низина - Оризища Цалапица (до 4 индивида през 2009 и 2011 г.), рибарници Звъничево (8 индивида през 2007 г.), в микроязовири край Хисар,

Раковски и Шишманци - до 7 индивида. През 2002 г. са наблюдавани 6 мигриращи черни щъркела в района на Маджарово в Източните Родопи.

В периода 2006 г. – 2012 г. през България са преминавали по време на пролетна и/или есенна миграция общо 16 черни щъркели със сателитни предаватели, поставени в Естония, а през 2005 г.- е преминал 1 черен щъркел със сателитен предавател от Унгария. Тези проучвания дават представа за предпочитаните места, където тези птици пресичат България. По време на есенната миграция естонските черни щъркели са преминавали основно през източната част на страната (фиг. 25 А). В някои години някои от птиците са прелитали и във вътрешността на страната, като най-западно са преминали в района на Пловдив. Тези птици най-често са ползвали Западна Добруджа, района на Бургас и Странджа при прелета си над страната. През няколко години обаче са регистрирани различни птици, които пресичат Крайморска Добруджа между Рогозина и нос Калиакра, след което продължават прелета си над Черно море. Във вътрешността на страната няколко птици са преминали между Русе и Свиленград през различни миграционни сезони. Унгарският черен щъркел с предавател е навлязъл в България в района на град Видин и е напуснал страната в района на Свиленград, по поречието на Марица.

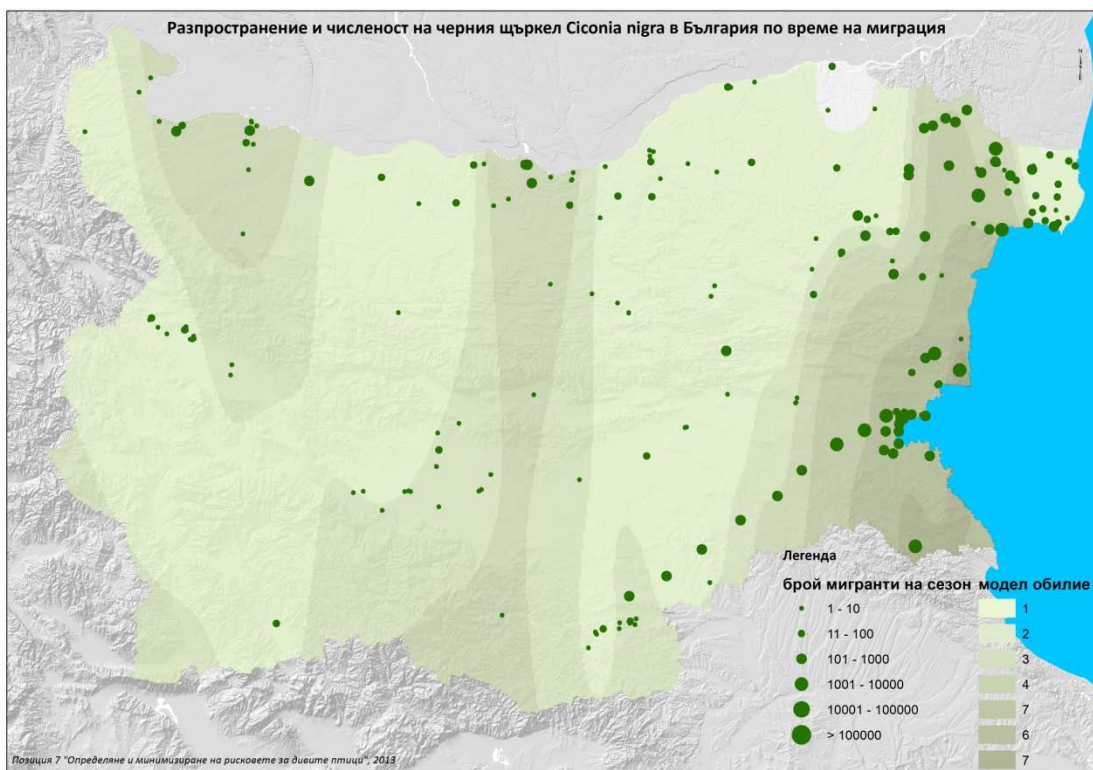
Фиг. 25 Естонски черни щъркели със сателитни предаватели преминали през България по време на есенна и пролетна миграция в периода 2006 – 2012 г.

Пролетната миграция на естонските черни щъркели общо е локализирана над вътрешността на страната в района между Свиленград и Сакар на юг и Русе на север (фиг. 25 Б). Отделните птици ползват приблизително едни и същи маршрути. Една от птиците редовно е преминавала през Горнотракийската низина, където е спирала да се храни в микроязовирите. Друга птица е преминала в близост до крайбрежието през Бургас и Добрич. През пролетта тези птици не са в такава степен концентрирани в определен район на страната, както по време на есенна миграция.

В резултат на проучването на есенната и пролетната миграция в рамките на проекта „Минимизиране на рисковете за дивите птици“ в Северна България през 2011 г., бе установено, че черните щъркели летят на широк фронт над цялата страна, като по-интензивен прелет се наблюдава в западната част на Добруджа (между Браничево и Пленимир) и в централната и западна част на Дунавската равнина (между Ореш и Сливата). По време на проучването на есенната миграция през 2012 г. се установи че 88% от мигриращите през Южна България черни щъркели са преминали в района на Бургас. Във вътрешността на Южна България голям брой черни щъркели са прелетели над района на село Върбово, северно от Източните Родопи. В Добруджа интензивен

прелет на черен щъркел през 2012 г. се наблюдава в западната и централната част на Добруджа (между Гешаново и Преселенци).

По време на проучването на пролетната миграция през 2012 г. в Южна България черни щъркели са наблюдавани на всички точки, като най-слаба е миграцията през Източните Родопи, а най-много щъркели са преминали през наблюдателната точка Гранитово по поречието на река Тунджа и в района на Бургас между Суходол и Ветрен. В Добруджа интензивен прелет на черни щъркели е регистриран в западната част, при село Гешаново, като на изток броя на мигриращите щъркели значително намалява.

Фиг. 26 Разпространение и численост на черния щъркел в България по време на миграция на база на наличната информация

Характеристика на миграцията

Численост и фронт на миграцията

По време на пролетна миграция през България са установени да прелитат около 1040 черни щъркела (2012 г.). Като се има в предвид, че черният щъркел мигрира през територията на цялата страна, то прелитащата популация по време на пролетна миграция може да се оцени на поне 1500 индивиди, като общият брой на прелитащите през страната птици вероятно е по-голям. През пролетта черният щъркел прелита над територията на цялата страна, като най-интензивен прелет е установен по поречието на Тунджа и в Източната част на страната, най-общо от линията Суходол – Шумен – Силистра на изток до Бургаския залив в Южна България и Преселенци в Добруджа.

По време на есенна миграция през България са установени да прелитат поне 10450 черни щъркела (2012 г.), като към наблюдаваните по точките за миграция щъркели се прибавят и тези, видени в Западна България през същия сезон. Възможно е през територията на

страната да прелитат между 10500 и 11000 черни щъркела. През есента черните щъркели също летят над територията на цялата страна, но миграцията е в по-голяма степен концентрирана в източната част на страната. Броят и повторемостта на прелитащи черни щъркели през Северна България свидетелстват за интензивен миграционен коридор между Браничево (в Лудогорието) и района на Каварна – Българево (в Добруджа). Част от птиците, прелитащи в най-източните части на Крайморска Добруджа продължават прелета си директно над морето към Турция. В Дунавската равнина също се наблюдават, макар и по-малко интензивни, прелетни трасета в района между Русе и Свищов. Такива има и на юг към Свиленград и Източните Родопи, а също и в Западната Дунавска равнина между село Сливата и Галиче. В Южна България миграционният поток от черни щъркели се концентрира в основна степен в района на Бургас, от село Суходол до морето, включително Бургаския залив. Сателитни проучвания показват, че черни щъркели по време на миграция пресичат Бургаския залив, летейки над морето. В района на Върбово и река Марица също се наблюдава интензивен прелетен коридор. Като се съпоставят данните от паралелните наблюдения през 1011 и 2012 г. с данните от сателитно проследяване на 16 черни щъркела, може да се заключи, че условен миграционен коридор с най-интензивна миграция на черния щъркел преминава над България между района на Русе-Свищов и Свиленград и най-източните части на Източните Родопи.

Интензивност и динамика на прелета

Сезонна динамика

По време на пролетна миграция черни щъркели са установявани да прелитат през България още в началото на март (сателитно проследяване) до средата на май. Най-интензивен е прелетът в края на март – началото на април, а също и в първата десетдневка на май. Сателитните проучвания сочат, че естонските щъркели са преминали през страната ни преди 14 април за 6-годишния период на проучване. Есенната миграция на черния щъркел започва още в началото на август и продължава до края на октомври, като основната част от птиците преминават през страната ни през септември. Най-интензивния прелет на черни щъркели е през втората половина на септември и началото на октомври. През есента на 2011 г. в Северна България е регистриран интензивен прелет и в първата половина на август.

Дневна динамика

Черният щъркел прелита основно между 9 ч. сутрин и 16 ч следобед, като в някои случаи са регистрирани и късни ята, дори след 18 ч. По време на есенна миграция рано сутрин са регистрирани единични птици в района на Острово (в Лудогорието), Ореш и Брегаре (Дунавска равнина) и в района на Суходол и Атанасовко езеро (в района на Бургас), а късно следобед – ята са регистрирани в района на Пленимир, Преселенци, Гешаново и Браничево (Западна Дунавска равнина) и в района на Суходол, Равнец и Ветрен (Бургаски регион). По време на пролетна миграция рано сутрин са регистрирани единични птици в района на Гранитово, Попово, Александрово и Суходол в Южна България, а късно следобед – прелитащи птици са регистрирани в района на Пленимир в Добруджа и Равнец, в района на Бургас.

Повечето регистрирани черни щъркели по време на прелет летят на височина между 200 и 500 м от предобедните до следобедните часове. През целия ден има и птици, които летят в най-ниския височинен пояс - под 200 м. По обяд птици са регистрирани да летят и

над 500 м височина. По време на пролетната миграция над 500 м са наблюдавани да летят малък брой птици, в следобедните часове.

Височинно разпределение на прелитащите реещи птици

Черният щъркел по време на миграция е наблюдаван да прелита в много широк височинен диапазон - от 10 м до 1600 м. Както по време на есенната, така и по време на пролетната миграция повечето птици са регистрирани да прелитат на височина между 200 и 400 м. При проучванията на пролетната и есенната миграция през 2011-2012 г. (приложение 1), а също и при предишните паралелни проучвания на миграцията 2004-2005 г. са установени значителен брой птици прелитащи на височина между 100 и 150 м.

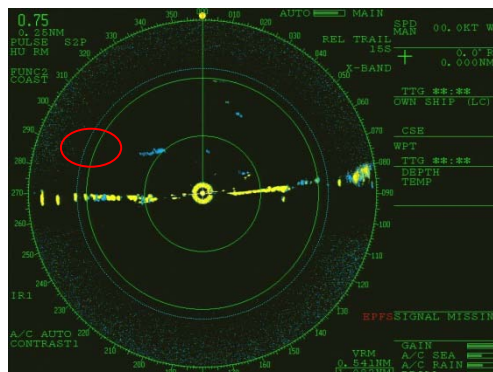
Миграционни потоци

Основното направление на прелитащите черни щъркели в източната част България (от Русе на изток) е север –юг през есента и юг – север през пролетта. През Дунавската равнина птиците предпочитат посоките на югоизток (при Ореш, Разград и Сливата), изток (Брестовица и Галиче) и юг (Коиловци и Брегаре). Сателитното проследяване на унгарски черен щъркел също показва, че в Дунавската равнина предпочитаните посоки на прелета са изток и югоизток. Сателитните проучвания на естонски черни щъркели показват че птиците летят и над морето, като в някои случаи пресичат открито море, за да стигнат до Турция. Такива птици най-често са регистрирани при нос Калиакра, нос Емине и Поморие.

Използване на района за стационаране и нощуване от реещи птици

По време на есенна миграция нощувки на черни щъркели са установени в района на Суха река, в по долината на река Батова, в района на Суходол и Александрово. През пролетта птици и малки ята се задържат в Горнотракийската низина и се хранят във водоемите там преди да продължат на север. През есента не са регистрирани птици, които да се задържат в даден район.

Радарно проучване на миграцията – регистрирани сигнали

Фиг. 27. 2 черни щъркела, регистрирани от радара